

Облік і оподаткування

УДК 336.1.631.162:657

Костенко Олександр Миколайович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування*

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Костенко Александр Николаевич

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры учета и налогообложения*

Киевский кооперативный институт бизнеса и права

Kostenko Oleksandr

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of Accounting and Taxation

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

Савченко Алла Миколаївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, державного фінансового контролю та аналізу*

Державний податковий університет

Савченко Алла Николаевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры аудита, государственного финансового контроля и анализа*

Государственный налоговый университет

Savchenko Alla

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of Audit, Public Financial Control and Analysis

State Tax University

ORCID: 0000-0003-1871-7555

Скорик Марина Олегівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики
Державний податковий університет*

Скорик Марина Олеговна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры экономической политики
Государственный налоговый университет*

Skoryk Maryna

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Economic Policy
State Tax University*

ORCID: 0000-0003-3291-706X

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ
БОРГОВИМИ РОЗРАХУНКАМИ
УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКИЕ ИНСТРУМЕНТЫ УПРАВЛЕНИЯ
ДОЛЖНЫМИ РАСЧЕТАМИ
ACCOUNTING AND ANALYTICAL INSTRUMENTS OF DEBT
SETTLEMENT MANAGEMENT**

***Анотація.** У статті зазначено, що господарська діяльність будь-якого підприємства практично неможлива без виникнення дебіторської заборгованості, адже між суб'єктами господарювання постійно виникають різні умови купівлі чи продажу продукції, товарів, робіт, послуг. Досліджено науково-методичні підходи до управління дебіторською і кредиторською заборгованістю. Обґрунтовано обліково-аналітичні інструменти підвищення його ефективності. Доведено, що виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості є нормальною ознакою процесу господарської діяльності підприємства, і кожен*

господарюючий суб'єкт зацікавлений в оптимізації її обсягу. Розрахунки із дебіторами та кредиторами пов'язані із вхідними та вихідними фінансовими потоками. Організація обліку, аналізу та на їх основі ефективного управління розрахунками з дебіторами і кредиторами має стратегічне значення для суб'єктів господарювання і саме результати цього процесу впливають на фінансову стійкість, базу оподаткування підприємства, формування доходів та витрат і, як наслідок, на досягнення стратегічних цілей його розвитку в умовах ринку та забезпечення конкурентоспроможності, прибутковості господарської діяльності. Сконцентровано увагу на тому, що перевищення кредиторської заборгованості створює загрозу наявності великих боргів підприємства і, як результат втрату платоспроможності. Водночас своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської і кредиторської заборгованості, до яких, в першу чергу, відносяться прострочена заборгованість постачальникам, прострочена заборгованість покупців понад три місяці, прострочена заборгованість з оплати праці і по платежах до бюджету, позабюджетних фондів. Проведено критичний аналіз поглядів окремих науковців і зазначено, що існуючі класифікації заборгованості є неповними і охоплюють лише одну єдину ознаку.

Ключові слова: дебіторська і кредиторська заборгованість, управління, обліково-аналітичні інструменти.

Анотація. В статье отмечено, что хозяйственная деятельность любого предприятия практически невозможна без возникновения дебиторской задолженности, ведь между субъектами постоянно возникают различные условия покупки или продажи продукции, товаров, работ, услуг. Исследованы научно-методические подходы к управлению дебиторской и кредиторской задолженностью. Обоснованы учетно-аналитические инструменты повышения его эффективности. Доказано,

что возникновение дебиторской и кредиторской задолженности является нормальным признаком процесса хозяйственной деятельности предприятия и каждый хозяйствующий субъект заинтересован в оптимизации его объема. Расчеты с дебиторами и кредиторами связаны с входными и исходящими финансовыми потоками. Организация учета, анализа и на их основе эффективного управления расчетами с дебиторами и кредиторами имеет стратегическое значение для субъектов хозяйствования и именно результаты этого процесса влияют на финансовую устойчивость, налогооблагаемую базу предприятия, формирование доходов и расходов и, как следствие, на достижение стратегических целей его развития в условиях рынка и обеспечении конкурентоспособности, прибыльности хозяйственной деятельности. Сконцентрировано внимание на том, что превышение кредиторской задолженности создает угрозу наличия больших долгов предприятия и, как результат, утрату платежеспособности. В то же время своевременно выявлять недопустимые виды дебиторской и кредиторской задолженности, к которым в первую очередь относятся просроченная задолженность поставщикам, просроченная задолженность покупателей свыше трех месяцев, просроченная задолженность по оплате труда и по платежам в бюджет, внебюджетные фонды. Проведен критический анализ взглядов отдельных ученых и отмечено, что существующие классификации задолженности являются неполными и охватывают только один единственный признак.

Ключевые слова: *дебиторская и кредиторская задолженность, управление, учетно-аналитические инструменты.*

Summary. *The article states that the economic activity of any enterprise is almost impossible without the occurrence of receivables, because between business entities there are constantly different conditions for buying or selling*

products, goods, works and services. Scientific and methodological approaches to the management of receivables and payables are studied. Accounting and analytical tools to increase its efficiency are substantiated. It is proved that the occurrence of receivables and payables is a normal feature of the economic activity of the enterprise, and every business entity is interested in optimizing its volume. Settlements with debtors and creditors are related to inflows and outflows. The organization of accounting, analysis and effective management of settlements with debtors and creditors is of strategic importance to businesses and the results of this process affect the financial stability, tax base of the enterprise, the formation of income and expenses and, consequently, to achieve strategic goals its development in market conditions and ensuring competitiveness, profitability of economic activity. Attention is focused on the fact that the excess of accounts payable poses a threat of large debts of the enterprise and, as a result, loss of solvency. At the same time, timely identify inadmissible types of receivables and payables, which, first of all, include overdue debts to suppliers, overdue debts to customers for more than three months, overdue debts on wages and payments to the budget, extrabudgetary funds. A critical analysis of the views of individual scholars was conducted and it was noted that the existing classifications of debt are incomplete and cover only one feature.

Key words: *accounts receivable and payable, management, accounting and analytical instruments.*

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах господарювання дослідження інструментарію удосконалення управління борговими розрахунками набуває особливої актуальності адже підвищення його ефективності покращує стійкість функціонування економічної (в т. ч. фінансової) системи в цілому та окремого підприємства зокрема, створює додаткові можливості розвитку національної економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти боргового управління вивчалися в наукових роботах багатьох вчених. Суттєвий вклад у дослідження цієї проблематики внесли такі вітчизняні та закордонні науковці як: Афанасьєв М. В. [1], Бардаш С. В. [3], Дроздов І. М. [2], Камінська Т. Г. [4], Охріменко І. В. [4], Раєвнева О. В. [10], Савчук В. К. [12], Лепа М. М. [8], Лепа Р. М. [8], Пушкар А. І. [8] та інші.

Зважаючи на те, що складність завдань управління стрімко зростає, особливої актуальності набувають проблеми нестабільності, посилення конкурентної боротьби, що важливою мірою впливає не тільки на взаємозв'язки підприємства з зовнішнім середовищем, а й відображається на його внутрішньому стані, а також факторах подальшого розвитку. Тому застосування традиційних управлінських методів виявляється недостатньо результативним для забезпечення стабільності такого розвитку, що вимагає удосконалення існуючих та пошуку нових інструментів управління, в першу чергу, в обліково-аналітичному контексті.

Мета дослідження: узагальнити науково-методичні підходи до управління дебіторською і кредиторською заборгованістю, обґрунтувати обліково-аналітичні інструменти підвищення його ефективності.

Виклад основного матеріалу (результати досліджень). У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо. У зв'язку із цим, у нього виникають боргові зобов'язання.

Організація обліку, аналізу та на їх основі ефективного управління розрахунками з дебіторами і кредиторами має стратегічне значення для суб'єктів господарювання. Результати цього процесу впливають на фінансову стійкість, базу оподаткування підприємства, формування доходів та витрат і, як наслідок, на досягнення стратегічних цілей його

розвитку в умовах ринку та забезпечення конкурентоспроможності, прибутковості господарської діяльності.

Актуальним питанням є перевірка правильності, своєчасності, достовірності інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання, дебіторської і кредиторської заборгованості та законності господарських операцій, у результаті яких вони виникають.

Облік і аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості є одним із ключових завдань у вирішенні проблем, що мають місце в поточному управлінні підприємством, у тому числі з позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю. Сучасний етап економічного розвитку країни характеризується значним уповільненням платіжного обороту, що викликає збільшення сум дебіторської і кредиторської заборгованостей на підприємствах.

До важливих аспектів фінансових відносин належать відносини з приводу запозичених та залучених фінансових ресурсів, які у господарській діяльності підприємства знаходять своє відображення у процесах формування дебіторської і кредиторської заборгованості. У зв'язку з цим постає проблема оптимізації їх розмірів та запровадження науково-обґрунтованих методів управління ними [5, с. 96-107].

Отже, виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості є нормальною ознакою процесу господарської діяльності підприємства, і кожен господарюючий суб'єкт зацікавлений в оптимізації її обсягу. Скорочення дебіторської і кредиторської заборгованості є резервом зниження потреби підприємства в обігових коштах та прискорення швидкості їх обігу. Однак серед науковців відсутній єдиний підхід до класифікації дебіторської і кредиторської заборгованості за різними ознаками, а це унеможлиблює застосування системного підходу до визнання, оцінки суми і структури цих заборгованостей.

Розробляючи результативні науково-методичні підходи до управління дебіторською і кредиторською заборгованістю на підприємствах, в першу чергу, слід вирішити наступні завдання:

1) визначити економічну сутність теоретичних положень та економічної природи розрахунків;

2) здійснити огляд нормативно-правової бази, яка регламентує порядок обліку розрахунків;

3) дослідити методику формування облікової та аналітичної інформації в первинних бухгалтерських документах щодо дебіторської і кредиторської заборгованостей;

4) здійснити дослідження аналітичного і синтетичного обліку дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства;

5) класифікувати дебіторську і кредиторську заборгованість з метою підвищення ефективності управління ними;

6) вивчити методичні засади проведення аудиту розрахунків підприємства;

7) визначити особливості проведення аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства;

8) обґрунтувати обліково-аналітичні інструменти підвищення ефективності управління дебіторською і кредиторською заборгованістю [3, с. 32-59; 4, с. 33-37].

Розрахунки між підприємствами і організаціями є однією з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообороту коштів в процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що вони виступають як система економічних відносин між підприємствами.

Відтак, об'єктами бухгалтерського обліку і економічного аналізу повинні бути окремі види дебіторської і кредиторської заборгованості. Особливо слід виділяти в обліку і аналізі зобов'язання перед постачальниками, не оплачені в строк, які свідчать про порушення підприємством розрахункової (платіжної) дисципліни.

В результаті дослідження визначено, що дебіторська заборгованість – це частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від господарюючих суб'єктів. Тому найбільш точне визначення є наступним: дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу грошових коштів.

На основі критичного аналізу поглядів окремих авторів визначено, що існуючі класифікації заборгованості є неповними і охоплюють лише одну ознаку [1; 8; 10]. Тому пропонуємо класифікувати дебіторську заборгованість наступним чином: в залежності від терміну погашення – на довгострокову і поточну; в залежності від операційного циклу – на товарну (операційну) і нетоварну (неопераційну).

Таким чином, ми прийшли до висновку, що підставами виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості є не тільки економічні передумови, але й неналежна організація бухгалтерського обліку та економічного аналізу на підприємстві.

У сучасних умовах господарювання перед суб'єктами економічних відносин надзвичайно гострим постає питання ефективного управління господарською діяльністю та максимально ефективного використання наявних фінансових ресурсів [5; 7; 9; 11]. Дебіторська заборгованість, як відомо, являється складовою оборотного капіталу і представляє собою вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення коштів з обороту, що, у свою чергу, вимагає додаткового фінансування.

Управління дебіторською заборгованістю на підприємстві, у першу чергу, пов'язано з оптимізацією і забезпеченням інкасації дебіторської заборгованості по розрахунках за реалізовану продукцію. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) являє собою заборгованість покупців та замовників за надану їм продукцію (товари, роботи, послуги). Вона визнається активом одночасно з вигнанням доходу від реалізації продукції, товарів, виконання робіт, надання послуг та оцінюється за первісною вартістю.

У процесі господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба проведення розрахунків зі своїми контрагентами, бюджетом, податковими органами. Відвантажуючи вироблену продукцію, підприємство, як правило, не отримує гроші негайно, тобто воно кредитує покупців. Таким чином, від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства (тобто деякі оборотні активи) «мертві» у вигляді дебіторської заборгованості.

Мета аналізу і аудиту зобов'язань і дебіторської заборгованості – встановлення достовірності первинних даних щодо їх формування, повноти і своєчасності відображення інформації у зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення їх обліку відповідно до нормативних документів та облікової політики, достовірності відображення у звітності підприємства.

Завдання аналізу і аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості – перевірка законності їх виникнення і своєчасності погашення, правильності обліку розрахунків і заходи, спрямовані на недопущення виникнення незаконної заборгованості.

Перш ніж досліджувати дебіторську і кредиторську заборгованість, необхідно перевірити достовірність інформації за видами і за строками заборгованості. Для цього використовуються пряме підтвердження, вивчення контрактів, договорів.

У процесі аналізу і аудиту необхідно оцінити умови заборгованості з погляду їх реальності і повноти. Також потрібно звертати увагу на строки, обмеження використання ресурсів, можливість залучення додаткових джерел фінансування [2, с. 53-55].

Мета аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості – оцінювання рівня, структури заборгованостей, ефективності інвестування в заборгованість фінансових засобів, визначення фактично непогашеної заборгованості за попередні періоди.

За результатами проведеного дослідження дебіторської і кредиторської заборгованості пропонуємо: 1) постійно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення кредиторської заборгованості створює загрозу наявності великих боргів підприємства, його неплатоспроможності; 2) контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями. В умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально одержує лише частину вартості виконаних робіт. Тому необхідно розширити систему авансових платежів; 3) своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської і кредиторської заборгованості, до яких, в першу чергу, відносяться прострочена заборгованість постачальникам, прострочена заборгованість покупців понад три місяці, прострочена заборгованість з оплати праці і по платежах до бюджету, позабюджетних фондів [12, с. 57-86].

Необхідно враховувати, що збільшення показників рентабельності залишку грошових коштів за рахунок його зменшення не є однозначно позитивним результатом. Підвищення рентабельності грошових коштів таким шляхом може негативно відобразитись на абсолютній ліквідності підприємства. У зв'язку з цим, при оцінці ефективності використання грошових коштів на підставі показників рентабельності залишку грошових коштів необхідно одночасно враховувати структуру активів підприємства.

Таким чином, щоб визначити реальний рух грошових коштів підприємства, потрібно оцінити синхронність надходження і витрачання грошових потоків, а також зіставити одержаний фінансовий результат зі станом грошових коштів на підприємстві, необхідно проаналізувати усі напрями надходження грошових коштів, а також їх вибуття. Зростання обсягу чистого грошового потоку може бути забезпечене за рахунок: зниження суми постійних та рівня змінних витрат; здійснення ефективної податкової політики, що забезпечує зниження рівня сумарних податкових виплат; здійснення ефективної цінової політики, що забезпечує підвищення рівня прибутковості операційної діяльності; використання методу прискореної амортизації основних засобів; скорочення періоду амортизації використовуваних підприємством нематеріальних активів; реалізації невикористовуваних видів основних засобів і нематеріальних активів; посилення претензійної роботи з метою повного і своєчасного стягнення штрафних санкцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи наведений матеріал варто відмітити, що науково-методичні підходи до результативного управління дебіторською і кредиторською заборгованістю вимагають систематизувати теоретичні засади управління ними, виявити особливості генези наукової методології таких підходів та проаналізувати динаміку та структуру боргового навантаження на підприємстві, розробити заходи з удосконалення управління дебіторською і кредиторською заборгованістю. Такі заходи в своїй основі спираються на обліково-аналітичні інструменти підвищення його ефективності, оскільки вони забезпечують перевірку правильності, своєчасності і достовірності інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання, законності здійснення господарських операцій, у результаті яких виникають боргові розрахунки.

Література

1. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия : монография / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка. Харьков : Изд. дом «ИНЖЭК», 2003. 184 с.
2. Дроздов И. Н. Управление развитием организации: учебн. пос. / И. Н. Дроздов. Владивосток: ПИППККГС, 2001. 110 с.
3. Економічна синталітика : філософський дискурс становлення та розвитку : монографія / [С. В. Бардаш, О. М. Костенко, В. М. Краєвський] ; за заг. ред. С. В. Бардаша. К. : ЦП Компринт, 2017. 225 с.
4. Інформаційна система управління сільськогосподарським підприємством : аналітичні індикатори формування і результативності : монографія / [Камінська Т. Г., Краєвський В. М., Костенко О. М., Охріменко І. В., Савчук В. К.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. К. : видавництво «Вік принт», 2016. 270 с.
5. Інформаційно-аналітичний процес : праксеологічний підхід : монографія / [Савчук В. К., Костенко О. М., Краєвський В. М.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. К. : видавництво «Вік Принт», 2013. 204 с.
6. Краєвський В. М. Облік аграрного потенціалу національного багатства / Краєвський В. М. К. : видавництво «Вик Принт», 2015. 440 с.
7. Краєвський В. М. Облікові системи : еволюція та вектор розвитку / Краєвський В. М. К. : «Аграр Медіа Груп», 2012. 192 с.
8. Лепа Н. Н. Моделирование процессов управления развитием предприятий : монография / Н. Н. Лепа, Р. Н. Лепа, А. И. Пушкарь / НАН Украины; Ин-т економіки пром-ти: под ред. Н. Н. Лепы. Донецк : ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2005. 448 с.

9. Обліково-інформаційне забезпечення управління функціонуванням сільськогосподарських підприємств : монографія / О. М. Костенко. К. : видавництво «Вік принт», 2017. 350 с.
10. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія / О.В. Раєвнева. Харків, 2006. 496 с.
11. Стратегічні пріоритети розвитку аграрних формувань : аналітико-прогнозні тренди : колективна монографія / [Л. Р. Воляк, О. М. Костенко, В. М. Краєвський, Т. В. Куць, О. Г. Макарчук, В. К. Савчук та ін.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. К. : ЦП Компринт, 2018. 350 с.
12. Управління ефективністю сільськогосподарського виробництва : інформаційно-аналітичний аспект : монографія / [Савчук В. К., Костенко О. М., Мискін Ю. В., Краєвський В. М.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. К. : видавництво «Вік Принт», 2013. 470 с.

References

1. Afanasev N. V. Upravlenie razvitiem predpriyatiya : monografiya / N. V. Afanasev, V. D. Rogozhin, V. I. Rudyka. Kharkov : Izd. dom «INZhEK», 2003. 184 s.
2. Drozdov Y. N. Upravlenye razvytyem orghanyzacyu: uchebn. pos. / Y. N. Drozdov. Vladyvostok: PYPPKKGhS, 2001. 110 s.
3. Ekonomichna syntalityka : filosofskiy diskurs stanovlennja ta rozvytku : monoghrafija / [S. V. Bardash, O. M. Kostenko, V. M. Krajevsjkyj] ; za zagh. red. S. V. Bardasha. K. : CP Komprynt, 2017. 225 s.
4. Informacijna systema upravlinnja siljsjkgospodarsjkykym pidpryjemstvom : analitychni indykatory formuvannja i rezuljtatyvnosti : monoghrafija / [Kaminsjka T. Gh., Krajevsjkyj V. M., Kostenko O. M., Okhrimenko I. V., Savchuk V. K.] ; za zagh. red. V. K. Savchuka. K. : vydavnyctvo «Vik prynt», 2016. 270 s.

5. Informacijno-analitychnyj proces : prakseologichnyj pidkhdid : monoghrafija / [Savchuk V. K., Kostenko O. M., Krajevsjkyj V. M.] ; za zagh. red. V. K. Savchuka. K. : vydavnyctvo «Vik Prynt», 2013. 204 s.
6. Krajevsjkyj V. M. Oblik aghrarnogho potencialu nacionaljnogho baghatstva / Krajevsjkyj V. M. K. : vydavnyctvo «Vykh Prynt», 2015. 440 s.
7. Krajevsjkyj V. M. Oblikovi systemy : evoljucija ta vektor rozvytku / Krajevsjkyj V. M. K. : «Aghrar Media Ghrup», 2012. 192 s.
8. Lepa N. N. Modelirovanie protsessov upravleniya razvitiem predpriyatiy : monografiya / N. N. Lepa, R. N. Lepa, A. I. Pushkar / NAN Ukrainy; In-t ekonomiki prom-ti: pod red. N. N. Lepy. Donetsk : OOO «Yugo-Vostok, LTD», 2005. 448 s.
9. Oblikovo-informacijne zabezpechennja upravlinnja funkcionuvannjam siljsjkoghospodarsjkykh pidpryjemstv : monoghrafija / O. M. Kostenko. K. : vydavnyctvo «Vik prynt», 2017. 350 s.
10. Rajevnjeva O.V. Upravlinnja rozvytkom pidpryjemstva: metodologhija, mekhanizmy, modeli: monoghrafija / O.V. Rajevnjeva. Kharkiv, 2006. 496 s.
11. Strateghichni priorytety rozvytku aghrarnykh formuvanij : analityko-proghnozni trendy : kolektyvna monoghrafija / [L. R. Voljak, O. M. Kostenko, V. M. Krajevsjkyj, T. V. Kucj, O. Gh. Makarchuk, V. K. Savchuk ta in.] ; za zagh. red. V. K. Savchuka. K. : CP Komprynt, 2018. 350 s.
12. Upravlinnja efektyvnistju siljsjkoghospodarsjkogho vyrobnyctva : informacijno-analitychnyj aspekt : monoghrafija / [Savchuk V. K., Kostenko O. M., Myskin Ju. V., Krajevsjkyj V. M.] ; za zagh. red. V. K. Savchuka. K. : vydavnyctvo «Vik Prynt», 2013. 470 s.